

The image shows the front cover and spine of an antique book. The cover is decorated with a marbled paper pattern in shades of blue, black, and gold. The spine is bound in a dark, textured material, possibly leather or cloth, and features several gold-tooled horizontal lines. The title and volume number are printed in gold on the spine.

Politikai
röpiratok

24.

24
—
175

AZ 1869/72 ORSZÁGGYÜLÉS

KÉPVISELŐHÁZÁNAK MŰKÖDÉSE

FELTUNTETVE

SOMSSICH PÁL

képviselőházi elnök

HÁROM VÉGJELENTÉSÉBEN

MEGTOLDVA

AZ ELNÖKI ZÁRBESZÉDDEL.

8.

PEST.

KIADJA AIGNER LAJOS.

1872.

DE BALLAGI GÉZA.

I.

ELNÖKI VÉGJELENTÉS

az 1847-dik évi képviselőház első ülészakának
berekasztésekor.

1870. augusztus 2-dikán.

A most felolvasott legkegyelmesebb királyi leiratból megértette a tisztelt ház, miként a jelen országgyűlésnek első ülészakát ő felsége koronás királyunk bezárni, egyuttal a másik ülészak megnyitására a holnapi napot kitűzni méltóztatott.

Ha csak pusztá szokás volna, hogy az elnök minden ülészak bezártával bucsubeszédet tartson, ugy e komoly időben nem untatnám a tisztelt házat, nem tartóztatnám s annyi munka közepette nem fárasztanám előadásommal ugyis kimerült figyelmöket. (*Halljuk!*)

De én azt tartom, hogy az elnöki zárbeszéd egy neme a számadásnak, melylyel a képviselőház a nemzetnek tartozik, hogy abban mint tükörben mutassa fel azt, mit a képviselőház egy

év leforgása alatt tett, mutassa fel munkájának gyümölcseit, hogy méltányolhassa ezeket mindenki s tájékozassa magát az iránt: mi és mennyi még az, a mit a legközelebbi ülészaktól várnia kell és lehet? (*Tetszés.*) Ugyanazért engedje meg a t. ház, hogy e kötelességemet a lehető legnagyobb rövidséggel, de azért egész szabotossággal teljesítem. (*Halljuk!*)

A jelen országgyűlés alatt, melyet koronás királyunk mult 1869-dik évi ápril 20-ára összehívni, és saját legmagasabb személyében ápril 22-én ünnepélyesen a budai várpalotában megnyitni méltóztatott, a képviselőház május 1-ső napján tartott 5-dik ülésében alakult meg, s kezdetétől fogva a mai napig 228 ülést tartott.

Alakulásakor az igazolt képviselők száma 327 volt, 46 választás ellen kérvény nyújtatott be, ötnek választási jegyzőkönyve ellen tétetett kifogás.

Az országgyűlés folyama alatt a kétségbe vont választások száma 56-ra növekedett, ezek közül az illető bizottsági bíróságok:

igazoltak	47 képviselőt
vizsgálat rendeltetett . . .	7 ellen
megsemmisítettett	2.

A megvizsgált választások közül:

igazoltatott	4
megsemmisítettett	1
megszüntettetett	2.

Az igazolt képviselők legnagyobb száma 433 volt, mely szám a közbejött halálozások és lemondások szerint időnkint változott.

Halál által sorainkból kiragadtatott 12 képviselő, kikről még egyszer emlékezzünk meg e helyen részvétellel és kegyelettel, áldást mondva hamvaikra.

A lemondott képviselők száma 31, kik közül újra megválasztatott 2.

Tanácskozásaink czélszerű és gyorsabb vezetése végett a szabályszerűleg kisorsolt IX osztályon kívül a képviselőház még 10 állandó: (igazoló, igazolást bíráló, naplóbiráló, gazdasági, számvizsgáló, kérvényi, mentelmi, pénzügyi, vasuti, könyvtári)

6 külön tárgyakra vonatkozó:

(válaszfelirati, zárszámadásokat megvizsgáló, egyetemi alapok jogi természetét megvizsgáló, a közös alapokat és alapítványokat megvizsgáló, tanügyi javaslatokat megbiráló és az ország czimerét meghatározó) bizottságokat választott meg.

Ezekon kívül a főrendekkel együtt részt vett a képviselőház 4 országos bizottságban, melyek tagjai:

- 1) a fiumei,
- 2) a jegybank kérdésében,
- 3) a delegatiókban a közös érdekű ügyek felett tanácskoztak, és

4) a függő államadósságok kezelését ellenőrizték.

Ezen bizottságok részéről 310 jelentés nyújtott be.

Indítvány beadatott	31.
Határozati javaslat	64.
Interpellatio	228.
Törvényjavaslat	130.
Kérvény	1859.
A főrendiháztól érkezett üzenet: összesen	87.

A mindezekre vonatkozó határozatok száma, ide nem értve a kérvényeknek rovatos elintézését, 2718-ra rug.

Ő cs. és apostoli kir. felsége elé szentesítés végett felterjesztett . . . 75 törvényjavaslat.

Ezekből szentesítettet 1869-ben 26, 1870-ben 46: összesen 72.

A képviselőház előtt még tárgyalás alatt van 2, visszavonott 3, a többi még nem tárgyalatott, vagy mellőztetett.

Szabad legyen ezen statistikai kimutatások után még a képviselőház jelen évszaki működésének eredményeit is bemutatnom, és lehető legnagyobb rövideggel jeleznem. *(Halljuk!)*

Az 1869-diki és 1870-diki költségvetést és az adózás külön nemeit megállapító törvények,

melyek ez alkalommal egész részletességökben behatólag tárgyalattak és az 1867-ik évi pénzügyi kezelés eredményének és az 1868-dik évi zárszámadásnak megvizsgálása, meg az államszámvevőszék felállítása, hazánk pénzügyében korszakot képeznek, a mennyiben kiindulási biztos alapot nyújtanak jövőre az államháztartás pontos kezelésére és szigorú ellenőrzésére.

Az 1870-diki XVIII. t. cikk, mely az államszámvevőszéket felállítja, az országgyűlésnek, különösen a nemzet képviselőinek kezébe teszi le mindazon eszközöket, melyekkel az állam vagyonának úgy, mint jövedelmeinek és kiadásainak hűséges kezelését biztosíthatja és ellenőrizheti.

Fontos és nagyértékű feladat ez, melyet mindig lelkiismeretesen, nálunk különösen annál nagyobb szigorral kell teljesíteni: mert az 1870-diki költségvetésben megállapított rendes és rendkívüli szükséglet a fedezetet 14.766,642 frttal haladja meg.

Megszavazott ugyanis a képviselőház 1870-dik évi:

a) Rendes szükségletekre	153.904,661 frtot.
b) Rendkívüli	38.652,677 „
c) Miniszterek számára külön megszavazott póthitelek összege	6.542,163 „
1870-diki összes szükséglet	199.099,501 „

F e d e z e t :

a) Rendes . . . , . . .	147.791,354	„
b) Rendkívüli , . . .	36.541,505	„
Összesen . . .	184.332,859	„
Hiány . . .	14.766,642	frt.

A kereskedelmi, vám, távirda és póstaszerveződések, melyek:

A német vámegylettel,
 Angol- és Bajországgal,
 A schweizi szövetséggel,
 A szerb és dunai fejedelemségekkel,
 Az éjszaki német szövetséggel, meg

A siami királyság, a chinai és japáni császárságokkal kötöttek, s a háznak helybenhagyás végett bejelentettek, nemcsak hazánk és a nevezett államok kölcsönös érdekeit mozdítják elő az ipar és kereskedés terén; de egyszersmind tanuskodnak Magyarország világállása telett. *(Helyeslés.)*

A közlekedési eszközök szaporítására és a vizszabályozások előmozdítására szentesített és:

1) A magyar nyugoti, 2) a gácsországi, 3) a bánrén-nádasdi, 4) a gömöri ipar, 5) a valkán-perjamosi, 6) a nyiregyház-ungvári, 7) az eszék-sziszek-károlyvárosi, 8) a báttaszék-zákányi, 9) a szentpéter-fiumei mozdony vasutakra, 10) a buda-pesti lánczhid megváltására, és 11) a Pesten felállítandó posta- és távirdaépület felállítására vonatkozó;

Nem különben :

1) A Duna folyamnak a főváros melletti szabályozását, 2) a Temes folyó és Béga csatorna területének ármentesítését, 3) a Ferencz csatorna átruházását s meghosszabbítását elrendelő törvények kétségen kívül igen szép eredmények, melyeket nagy örömmel fog üdvözölni a nemzet; ugy látszik azonban, hogy e tekintetben a fejlődés azon fokához jutottunk, melyen jövőre komolyan kell számolni az ország tehetségével s csak ehez képest lesz ezentul szabad ezen irányban óvakodva tovább haladni. (*Élénk helyeslés.*)

Az igazságszolgáltatás tekintetében következő törvények szentesítették :

1. A birói hatalom gyakorlatáról,
2. A pénzügyi törvényszékek ideiglenes fenntartásáról,
3. A törvények kihirdetéséről,
4. A királyi vegyes bíróságokról,
5. A főlebbviteli ítélő birák számának meghatározásáról.

Valóban ki nem elégitő eredmény! csakis kezdemények ezek, és hogy még mennyi tenni való maradt e téren, arról az igazságügyi miniszter ur által nagy szorgalommal elkészített és a képviselő háznak beterjesztett számos törvényjavaslat, jelesen :

- 1) az első folyamodásu bíróságokról,
- 2) a békebirákról,

- 3) a bírósági végrehajtókról,
- 4) a kir. ügyészségről,
- 5) a vadászati jogról,
- 6) az iparjog megszerzéséről.
- 7) a kisebb kir. haszonvételek megszüntetéséről,

8) A bírák és bírósági hivatalnokok nyugdíjazásáról és áthelyezéséről,

9) a bírák felelősségéről,

10) az állami tisztviselők nyugdíjazásáról,

11) az irtványokról és bérföldekről,

12) az udvartelki birtokokról,

13) a tagosításról Erdélyben,

14) a katasteri felmérésről,

15) a testi büntetés megszüntetéséről sat. eléggé tanuskodnak, egyszersmind felhívják a legközelebbi törvényhozást, hogy főfigyelmét a most felsorolt kérdésekre fordítva, mindenekelőtt ezek megoldására törekedjék. *(Tetszés.)*

A népnevelés előmozdítására és a közoktatás kiterjesztésére már az 1870-ki költségvetésben sokkal magasabb összegeket irányzott elő a vallás- és közoktatási miniszter, a képviselőház pedig ezeket nemcsak helyben hagyta mind, de még ezen felül közel 1.000.000 frtot szavazott meg hasonló czélokra, különösen a népnevelésre, a tanítók kiképzésére és a tanárok fizetésének gyarapítására.

Üdvös irány, legjobb kezdemény ez, melyen

okosan haladva a törvényhozás meg fogja vetni a józan polgári szabadságnak azon legbiztosabb alapját, mely a népek vallásos erkölcsiségében és szellemi miveltiségében találja legerősebb támaszát.

Belügyeink. Ezek a Horvát-Szlavon országokkal kötött egyezmény után a fiumei kérdésben találtak nagy nehézséget, melyet teljesen elhárítani ez ideig nem sikerült ugyan; de az érdekelt országok mindkét törvényhozásának jó akaratot tanusító készsége által ideiglenesen úgy intéztetett el, miként ezen ügyre vonatkozó további értekezletek folytatása mellett, ezeknek befejeztéig, és a kérdés végmegoldásáig a kormányzás, a különben barátságos kölcsönös viszonyok megzavarása nélkül, a közérdekek javára kezelhetik.

Egy nagy, és a most említetttnél még sokkal nehezebb kérdést oldott meg e téren a törvényhozás: a törvényhatóságok rendezését.

Bármily eltérő nézetek nyilvánultak a/ erre vonatkozó törvényjavaslat felett, s bár a vitatkozás nem egyszer élesebb hangulatig fokozódott, a különböző vélemények pártolói abban az egyben mint főcélban megegyeztek mindnyájan, miként Magyarországnak és régi szokásokon és elavult kiváltságokon alapult törvényhatóságait a felelős új kormányrendszerbe beilleszteni mulhatlan szükséges; ez pedig nemcsak nehéz, de következ-

ményeiben biztosan ki sem számítható olyan feladat volt, melynek megoldása felett előre már helyes ítéletet mondani nem lehet. (*Élénk tetszés jobb felől.*)

Ugyanazért alkotmányos érzetében gyökerező tisztelettel fogja e törvényt fogadni a nemzet, jól tudva, miként a törvények tisztelete a polgári szabadságnak alapja, és hogy minden törvénynek egyedüli csálhatatlan próbaköve a gyakorlati élet, melynek tapasztalatai, ha némi módosításoknak, vagy változtatásoknak szükségét bizonyítják be, a jövő törvényhozásoknak lesz feladata azoknak időnkénti czélszerű létesítését törvényes uton eszközölni. (*Élénk helyeslés jobb felől.*)

A Honvédelem. A monarchia biztonságára és védelmére fenálló közös hadsereg kiegészítésére az 1869-re és 1870-re szükségelt ujonczok megszavaztattak, a honvédség pedig az 1868-iki XLI. törvény értelmében erélylyel szerveztetik.

Ezen intézmény gyorsan ver gyökeret hazánk népeinél; mert rokonszenvez geniuszával s azért rövid idő alatt nemcsak teljes számban, de egyszersmind oly készséggel és ügyességgel lesz kiállítva, hogy rendeltetésének becsülettel fog megfelelhetni.

A közös hadseregre és honvédségre támaszkodik a külvédelemre egyesült magyar-osztrák monarchia, és a mai komoly körülmények közt,

midőn két hatalmas nemzet élet-halálharczot vivni készül, ezekből meriti erejét arra, hogy a legrészrehajlatlanabb semlegesség mellett, ezen általa választott saját érdekeinek legjobban megfelelő állását, tiszteletben tartathassa. (*Élénk tetszés.*)

Király és nemzet a legrészrehajlatlanabb semlegesség mellett nyilatkoztak; hadsereg és honvédség a semlegességet biztosítani fogják. (*Élénk tetszés.*)

Valószínűleg nagy eseményeknek megyünk eléje! egyetértve biztosabban várhatjuk be azokat. Hogy ezen egyetértés a legközelebbi ülésekben egész határozottsággal ünnepélyesen nyilatkozott, azt naplóink és jegyzőkönyveink bizonyítják, én pedig, mint e ház elnöke, a legnagyobb örömmel tanusítom.

Ugyanazért aggódva bár, de nyugodt öntudattal várjuk a jövődőt, elbizakodva nem, de félve sem, hanem a jó Istenben bizva, ki azokat soha sem hagyja el, a kik igazságos ügyeket maguk el nem hagyják, s a kik tőle nyert képességeiknek és tehetségeiknek erélyes használatával méltányos igényeiket fentartani, igazságos érdekeiket megvédeni elhatározottak. (*Élénk tetszés.*)

Ime tisztelt ház! számoltam egy évszaki működésünkről, jeleztem annak főbb eredményeit, kifejeztem az európai helyzet irányában elfoglalt semleges állásunk feletti nézeteimet, melyek meg-

győződéseim szerint, nemcsak egy párt, de a képviselőház pártkülönbség nélkül legnagyobb részének nézeteit tolmácsolták, s vizshangozták. (*Helyeslés.*)

Saját személyemről kellene még pár szót mondanom, azonban a komoly helyzet és a bekövetkezendő nagy események közepette egyéniségem parányisága annyira csekély, hogy én csak igen rövid, de annál mélyebb érzésemet kifejező néhány szóval köszönöm meg igen tisztelt képviselőtársaimnak ez évszak alatt folytonosan tapasztalt jó akaratát és szives támogatását, kérvén jövőre is bölcs istápolásukat és nagyra becsült bizalmokat. (*Élénk fölkiáltások: Éljen az elnök!*)

Ezzel bezártnak nyilvánítom ez ülészakot azon örömteljes fölkiáltással fejezván be beszéde-
met, (*Elnök fölemelkedik helyéről, valamint az egész ház, a szélső baloldal kivételével*) melylyel megnyitni szerencsés voltam:

Isten tartsa felséges királyunkat! (*Zajos éljenzés*) éltesse és a családi élet minden örömével holdogítsa felséges asszonyunkat, szeretett királynénkat! (*Lelkes éljenzés*) áldja meg szeretett hazánkat! boldogítsa Magyar-Horvát-Szlavon társországek népeit! (*Hosszasan tartó lelkes éljenzés.*)

II.

ELNÖKI VÉGJELENTÉS

az 1871-dik évi képviselőház második ülészakának
berekasztésekor.

1871. május 17-dikén.

Mielőtt, a most hódoló tisztelettel kihirdetett legkegyelmesebb királyi leiratnak rendelete szerint, a jelen országgyűlésnek második ülészakát bezárnók: elnöki kötelességemnek tartom annak folyamára visszatekinteni és eredményeit megemlíteni. (*Halljuk! Halljuk!*)

Ezen második szaknak első ülése 1870. évi augusztus 4-én tartott, s az erre következő napokon a képviselőház megválasztván alelnökeket és jegyzőit, megalakult; ezután üléseit bizonytalan időre elnapolván, ugyanazon év október 22-én gyűlt ismét össze. Azóta a mai napig 117 ülés tartatott. Ezen időszakban az igazolt képviselők legnagyobb száma volt 434, mely szám a történt lemondások és halálozások által időnként változott. Ugyanis a lemondott képviselők

száma 17, az elhunytaké 6. újból választatott 23, kik közül egynek választása — kérvény adatván be ellene, — bírálat alá vétetett és igazolatott.

A halál által elragadott képviselők száma az első ülészak alatt elhunytakkal együtt 18-rarug, kik között nemcsak társaikat veszítették el a képviselők, de e ház kitűnő tagjaitól, a haza nagy érdemű fiaitól fosztatott meg. Legyen áldott emlékük!

A kisorsolt 9 osztályon felül a képviselőház 10 állandó, u. m. igazoló, bíráló, naplóbíró, gazdasági, számvizsgáló, kérvényi, mentelmi, pénzügyi, vasuti és könyvtári, — öt külön tárgyakra vonatkozó, u. m. az egyetemi alapokat, a közös alapokat és alapítványokat megvizsgáló, a tanügyi javaslatokat megbíró, az ország czimereét meghatározó, és az első folyamodásu bíróságok számát és székhelyét megállapító bizottságokban munkálkodott. Ezeken felül a főrendekkel együtt három országos bizottságban vett részt: a delegációban, a jegyhank kérdésében és a függő adósságok ellenőrzésére kiküldött bizottságokban. Az ezen bizottságok által beadott jelentések száma 152, indítvány beadatott 41, határozati javaslat 48, interpellatio 94; törvényjavaslat a mult ülészakból főmaradt 33, a jelen ülészakban beadatott 55; ezekből szentesített 31, szentesítés alatt van 11, függőben van 46. Mindezen

tárgyakra, ide nem értve a kérvényeknek sorjegyzékek szerinti elintézését, a képviselőház által hozott határozatoknak száma tesz 1456-ot. Névszerinti szavazás volt 40; ezek alkalmával a szavazatra fölhivottaknak legnagyobb száma volt 434, legkisebb száma 403; a távollevő képviselők legnagyobb száma volt 205, legkisebb száma 108; tehát a távollevő képviselők számának átlaga 156. A névszerinti szavazásoknál mutatkozó legnagyobb többség 242, a legkisebb pedig 13.

A kormány kebelében nevezetes változások történtek. A horvátországi miniszter Bedekovich Kálmán Horvát-Slavon- és Dalmátországek bányájává neveztetvén ki, helyébe Pejacevich Péter gróf lépett. A vallás- és közoktatásügyi miniszter Eötvös József br. elhunytá után helyére Pauler Tivadar neveztetett ki. A belügyminiszter Rajner Pál, gyengélkedő egészsége miatt, hivatalától felmentetvén, tárczáját Tóth Vilmos vette át.

A jelen országgyűlés második ülészakának eredményei a következők:

Az 1871. évi állam-költségvetésről szóló tiz törvényczikkben megállapított összegek:

1. A rendes kiadásokra . .	149.923,961	frt.
2. A rendkívüli kiadásokra .	55.099,706	„
3. Hitelműveleti és pénztári kiadásokra	55.780,505	„
Összes szükséglet .	260.804,172	„

Ezeknek fődözete

1. Rendes fődözet	145.646,841	frt.
2. Rendkívüli fődözet	42.610,526	"
3. Hitelműveleti fődözet	54.004,443	"
Összes fődözet	<u>242.261,810</u>	"

A mutatkozó hiány:

1- A rendes kiadásokban	4.277,120	"
2. A rendkívüli kiadásokban	12.489,180	"
3. A hitelműveleti és pénztári kiadásokban	<u>1,776,062</u>	"
Összes hiány	18.542,362	"

Póthitelként a pénzügyi bizottság által megszavaztatni ajánlottak:

1. A határőrvidéki posta, táv- irda és tengerészeti kiadá- sok fedezésére a 264,400 frtnyi bevétel levonása után	269,100	"
2. A közbiztonság helyreállítá- sára az ország alsó vidé- kein működő királyi biztos és bíróságok számára	140,000	"
3. A horvát-szlavon országi államutak fõntartására az 1869. elõtti idõkbõl	<u>160,000</u>	"
Összesen	569,100	"

Ez által a hiány mindössze fölemelkedik 19.111,462 frtra.

Kéretett még póthitel a fumei kikötõ ki-

építésére 1 millió, mely azonban a pénzügyi bizottság javaslata szerint állósított adósság útján fogna födőztetni.

Érdekesnek tartom itt különösen megjegyezni, miként az 1871. évi költségvetésben:

1. A közoktatási czélokra	566,000	frttal
2. Közlekedési czélokra	1.183,697	„
3. Honvédelmi rendeskiadásra	1.646,120	„
„ rendkívüli „	1.152,387	„
4. A pénzügyminiszter által javaslatba hozott különféle beruházásokra közel	5.000,000	„

több szavaztatott meg, mint az 1870. évben.

A nemzetgazdaságot, ipar, kereskedelem és földművelés érdekében az illető miniszter kilencz törvényjavaslatot terjesztett a képviselőház elé, a mult ülészaktól pedig hat maradt függőben, Ezek közül szentesítettett és kihirdettetett összesen négy, ugymint a Siam, Japán és China államokkal kötött kereskedelmi és hajózási szerződésekről és a Dalmátországban a szárazföldi határon át bevitt tűzifa vámmentességéről szóló törvények. Ő felsége elé terjesztetett öt törvényjavaslat: a Spanyolországgal, a guatemalai kőztársasággal kötött kereskedelmi és hajózási, valamint az észak-amerikai államokkal kötött consularis szerződésekről; továbbá a tengeri hajók közbözéséről és a határörvidéki posta-, távirida és tengerészeti szolgálat költségeinek fedezésére

fordítandó póthitelről. Függetlenül maradt hat, u. m. az iparügy szabályozásáról, a tizedes súly- és mértékrendszerről, a Peru, a Chili, az Uruguay államokkal és az argentin köztársasággal kötött kereskedelmi és hajózási szerződésekről szóló törvényjavaslatok.

A közmunka- és közlekedés érdekében, illetőleg a vasutak, csatornák, tengeri kikötők és állami utak építése tárgyában az illető miniszter a ház elé tizenhárom törvényjavaslatot terjesztett; a múlt ülészből egy maradt függetlenül. Ezek közül szentesített és kihirdetett három, u. m. az 1868. XLV. t. cz. módosításáról, a pestvárosi fő sugáratról, az eperjes-tarnovi vasut kiépítéséről szóló törvények. Ő felsége elé terjesztett egy: az Ausztria és Szászország közötti vasut összeköttetés kiegészítéséről szóló törvényjavaslat. A fővárosi Dunarész szabályozásáról szóló törvényjavaslat értelmében pedig a szakminiszter határozatilag utasított. Függetlenül maradt kilencz törvényjavaslat: jelesen a zólyom-besztercei vasutról, a munkács-stryi vasutról, a gömöri vasut hálózat kiépítéséről, a gács országai első magyar vasut engedély-okmányának módosításáról, a fiumei pályaudvar és tengeri kikötő kiépítéséről, a horvátországi államutak kiépítésére szükséges póthitelről, a gátrendőri intézményről, a vizszabályozási társulatokról, a határőrvidéki és Fiume kerületi kikötőkre szük-

séges póthitel fedezéséről szóló törvényjavaslatok.

Az igazságszolgáltatás érdekében az illető miniszter öt törvényjavaslatot terjesztett a képviselőház elé; a mult ülészakból függőben maradt tizenhét. Ezek közül szentesített és kihirdettetett négy, u. m. a birák és bírósági hivatalnokok felelősségéről, a birák és bírósági hivatalnokok áthelyezéséről és nyugdíjazásáról, a fiumei provisorium és a volt királyi biztos költségei fedezéséről, a kir. tábla ítélő biráinak szaporításáról szóló törvények. Ő felsége elé terjesztett szentesítés végett három, u. m. a Francia-, az Olasz- és a Svéd- és Norvégországokkal a közbűnösök kölcsönös kiadásáról szóló szerződések becikkelyezését tárgyazó törvényjavaslatok. Függőben van tizenöt, u. m. a kir. ügyészségről, a bírósági végrehajtókról, a testi fenyték eltörléséről, a vadászati jog szabályozásáról, a békebirákról, az első folyamodásu bíróságok számáról és székhelyeiről, az első folyamodásu bíróságok és a kir. ügyészségnek költségvetéséről, az urbéri viszonyok végleges rendezéséről, a bérföldekről, az irtványokról, az udvartelki birtokokról, a telepítvényekről, az erdélyi részeken az arányosításról és tagosításról, a magyar földhitelintézettről és az első folyamodásu bíróságok szervezéséről szóló törvényjavaslatok.

A közoktatási, népnevelési és vallásügyi tár-

gyakban az illető miniszter a képviselőház elé terjesztett egy törvényjavaslatot; a múlt ülészekből fönmaradt hat. Ezek közül csak egy szentesített: az Eszterházy-féle képtár megvételéről. Függetben maradt ismét hat: a vallás szabad gyakorlatáról, a kisedóvódákról, a közép oktatásról, a pesti egyetemről, a kolozsvári egyetem fölállításáról, és az országos műegyetem újra szervezéséről szóló törvényjavaslatok.

A belügyeket illetőleg az illető miniszter beterjesztett egy törvényjavaslatot; a múlt ülészekből visszamaradt szintén egy. Tárgyaltattak, de még nem szentesítettek a községek rendezéséről és a közbiztonság megállapítására szükséges póthitelről szóló törvényjavaslatok.

A pénzügyeket illetőleg az illető miniszter beterjesztett tizenhat törvényjavaslatot; a múlt ülészekről visszamaradt négy. Ezek közül szentesített és kihirdettetett tizennégy, u. m.: a földadóról, a cukoradóról, a közadók kivetéséről, kezeléséről és behajtásáról, a bélyeg- és illetékekről, a bor- és husfogyasztásról, a pénzügyi törvényszékek fönntartásáról, a házközösségnek Horvátországban rendezéséből származó okiratok bélyegmentességéről, az 1871. évi január 1-étől február végeig viselendő közterhekről, a ház, a jövedelem, a személyes kereseti adókról, a dohányjövedékről, az 1871. évi márczius 1-ső napjától 31-ig viselendő közterhekről, és az 1871.

évi államköltségvetésről szóló törvények. Ő feléje elé terjesztetett egy : a határőrvidék után elvállalt közös jövedelmek arányáról. Az állam kamatbiztosítási alapokról szóló törvényjavaslat érdemében a miniszter az eddigi eljárásra utasított. Függetben maradt még négy, ugymint az államtisztviselők nyugdíjazásáról, a catasteri fölmérésről, a szabadalmazott első dunai gőzhajózási társaság jövedelem biztosításának megszüntetéséről, és a horvátországi urbéri viszonyokból eredő költségek behajtásáról szóló törvényjavaslatok.

A birodalmi és országos véderő emelése érdemében az illető miniszter beadott hét törvényjavaslatot. Ezek közül szentesített és kihirdettetett hat, u. m. : az 1871. évi ujonczjutalékról, a honvédkerületek új beosztásáról, a honvéd lovas századok szaporításáról, a honvédorvosok rendszeresítéséről, a honvéd zászlóaljtorzsek személyzetének változtatásáról, a honvédtisztek és altisztek kiképzéséről szóló törvények. Függetben maradt egy : a hosszan szolgált altisztek közhivatalban alkalmazásáról szóló törvényjavaslat.

Vége a képviselő urak beadtak a jelen ülés alatt három törvényjavaslatot, a múlt ülésből visszamaradt tizenkettő, függetben maradt tehát tizenöt.

Ezekben törekedtem a lefolyt második ülésnek folyamára vonatkozó adatokat összeállítani.

Lehetett volna még részletesebb előadást készíteni; de elegendőnek tartottam a felhozottakat arra, hogy ezen ülésznak működését necsak a képviselőház maga, de az egész ország is egyszerre áttekinthesse, hogy a küldők képviselőiknek nagy és nehéz feladatait megismervén, ezeknek munkáit ezek szerint méltányolhassák, ennek eredményeit ezek szerint bírálhassák. Nekem se az egyiket, se a másikat e helyről tenni nem hivatásom: annyit mégis szabad lesz megjegyezni, miként az alkotott és munkábavett tagadhatlanul számos és fontos törvények után még mindig igen sok teendője marad a harmadik ülésznak, és hogy mind a kormány, mind a képviselőház részéről ernyedetlen szorgalom és kifáradást nem ismerő buzgóság [fog megkívántatni arra, hogy az ország csak legégetőbb szükségének is megfelelő törvények ezen az országgyűlésen még szentesíttessenek. Ugyanazért ő cs. és apostoli királyi felsége a harmadik ülészak megnyitását már holnaputánra, azaz f. hó 19-ik napjára tűzte ki, melyre a t. képviselő urakat ezennel ünnepélyesen meghívni szerencsém van.

Még csak egy pár szót! (*Halljuk! Halljuk!*)
A t. képviselőháznak irányomban ezen ülészak alatt is minden oldalról tanusított becses bizodalma, gyarlóságaimat és gyöngé tehetségeimet istápoló bölcs jóakarata engem újból folytonos

hálára köteleztek le. (*Általános felkiáltások: Éljen az elnök!*) Fogadják ezért t. képviselőtársaim meleg köszönetemet, s tartsák fõnn számomra ezentul is szives hajlandóságukat. Legyenek meggyõzõdve, hogy a mennyire tõlem telik: hivatalomban tanusítandó részrehajlatlanságom, buzgóságom és szorgalmam által törekedni fogok mindezeket jövõre is kiérdemelni.

És ezzel a fölolvastott legkegyelmesebb királyi leirat erejénél fogva a jelen országgyûlés második ülésszakát befejezettnek nyilvánítom, hõ kebellemel õhajtván, (*Az elnök székérõl feláll*) hogy a mindenható Isten fõlséges urunkat, királyunkat soká dicsõen éltesse! (*A képviselõk, a szûlsõ baliakat kivéve, felállanak és lelkesen éljeneket hangoztatnak*) éltesse és családi örõmõktõl környezve tartsa meg sokáig fõlséges asszonyunkat, mélyen tisztelt királynénkat, (*viharos éljenzés*) virágoztassa az egész királyi családot. (*Éljenzés.*) Boldogítsa, szellemi és anyagi áldásokkal árássza el szeretett kedves hazánkat, e képviselõháznak a haza szent ügyében fáradozó buzgó tagjait pedig erõvel és jó egészséggel ajándékozza meg, hogy képviselõi hivatásuknak magasztosságától áthatva, a haza javára sokáig éljenek.

III.

ELNÖKI VÉGJELENTES

az 1871-dik évi képviselőház harmadik ülészakának berekasztésekor.

1872. április 14-dikén.

„Tisztelt képviselőház! Ő cs. és ap. kir. főlsége f. é. ápril hó napján kelt legkegyelmesebb leiratával az 1869-ik év ápril 20-ára összehívott magyar országgyűlést három évi tartamának lefolyta után a törvény rendelete szerint föloszlatván: kötelességemnek tartom ennek folyamáról átalában, utolsó ülészakáról pedig különösen jelentésemet tisztelettel bemutatni.

Az 1871. évi május 19-én tartott 346-dik ülésben olvastatott föl főlséges urunknak ugyanazon év május 17-ről kelt legkegyelmesebb leirata, melynek értelmében az országgyűlés harmadik ülészaka megnyitott; azonnal megválasztattak a ház alelnökei, (Bittó István és Perczel Béla) egyszersmind a képviselőház tagjai sorshuzás után 9 osztályokba soroztattak.

Az ülések ezután június 11-ig rendszeren

folytak, a mikor a delegáció tagjai megválasztatván, a ház ő fölsége által szeptember 14-ig elnapoltatott.

Szeptember 14-től ugyanazon hó 28-káig folytak ismét a tanácskozások, melyek alatt a miniszterium bemutatván az 1872. évi költségvetést, ez megbirálás végett a pénzügyi bizottsághoz utasítottatott. Azután október 28-ig ülések nem tartattak; ekkor azonban újból megkezdetvén a tanácskozások, ezek a szokott karácsonyi, újévi és husvétii rövid szünetek kivételével a mai napig szakadatlanul folytak.

Ezen harmadik ülészak alatt a képviselőház összesen 138 ülést tartott, melyekben 1793 határozatot hozott.

Az igazolt képviselők legnagyobb száma 430, a legkisebb pedig 415 volt.

Időközben lemondott 31, meghalt 7 a harmadik ülészak alatt; — az egész országgyűlés alatt pedig 25 képviselő halt meg.

Új képviselő választatott a 3-dik ülészak alatt 36; ezen új választások közül egy ellenalaki hiányok miatt vizsgálat rendeltetett, de ennek alapján Rónay János nagy-beckereki képviselő a biráló bizottság által igazoltatott. Két választás ellen kérvény adatott be, melyekből az egyik visszavétetett, a másikat a biráló bizottság tárgyalta és az illető követet (Kelecsényi Ráfáelt) igazolta.

A kormány tagjai közül lemondott négy miniszter, u. m. az elnök és honvédelmi miniszter gróf Andrásy Gyula (közös külügyi miniszternek neveztetett ki); — az igazságügyi miniszter Horvát Boldizsár, — a közlekedési miniszter Gorove István, — és az ő felsége személye melletti miniszter gróf Festetics György, — kik helyébe ő cs. és apostoli kir. felsége: elnök és honvédelmi miniszterré gróf Lónyay Menyhértet — igazságügyi miniszterré Bittó Istvánt, — közlekedési miniszterré Tisza Lajost, — saját legmagasabb személye mellé báró Wenkheim Bélát méltóztatott legkegyelmesebben kinevezni.

Lemondott a horvátországi bán Bedekovics Kálmán, mely lemondás folytán Vakanovics Antal mint báni helyettes bizatott meg a horvát közügyek vezetésével.

Bittó Istvánnak igazságügyi miniszterré történt kineveztetése által megürülvén az egyik alelnöki hely, erre Bánó József képviselő, — a jegyzői karból kilépett Bujanovics Sándor helyett, Szeniczey Ödön képviselő választattak meg.

Ezen harmadik ülészakban a képviselőház 10 állandó, u. m. az állandó igazoló, pénzügyi, vasuti, gazdasági, számvizsgáló, naplóbíráló, igazolásokat bíráló, kérvényi, könyvtári, mentelmi, továbbá 6 külön tárgyakra vonatkozó, u. m. az iparügyi, a tanügyi, az ország czimét megállapító, a közalapok és alapítványok, és az egyetemi

alapok jogi természetét, végre a bűnvádi eljárás igeiglenes szabályozásáról szóló törvényjavaslatot átvizsgáló bizottmányokban munkálkodott.

Ezeken felül a főrendekkel együtt három országos bizottságban vett részt, u. m. a delegációban, a függő adósságok ellenőrzésére, és az új országház elhelyezésére kiküldött országos bizottságokban.

Az ezen bizottságok által beadott jelentések száma a kilencz osztály előadóiból alakult központi bizottságok jelentéseivel együtt összesen 215.

Ezekből tárgyalatott 175, függőben maradt 40.

Indítvány beadatott összesen 30. Ezekből tárgyalatott 28. Függőben maradt 2. Határozati javaslat beadatott 44. Ezekből tárgyalatott 27. Függőben maradt 17. Interpellatio beadatott 195. Ezekből a miniszterek válaszoltak 101-re, mely válaszokat a ház tudomásul vette.

Törvényjavaslat a mult ülészből főnmaradt 65, a jelen ülészből beadatott 78, ezekből szentesített 68, függőben van 70, mellőztetett 1.

Mindezen tárgyakra, ide nem értve a kérényeknek sorjegyzékek szerinti elintézését, a képviselőház által hozott határozatok száma 1446, az egész országgyűlés ideje alatt hozott határo-

zatok száma 5726, az ülések száma az egész országgyűlés alatt 484.

Névszerinti szavazás volt a 3. szakban 43.

Ezek alkalmával a szavazatok legnagyobb száma 316, legkisebb száma 119.

A névszerinti szavazásoknál mutatkozó legnagyobb többség 199, a legkisebb 1.

Egyszer az elnök szavazata döntött.

A távollevő képviselők legnagyobb száma volt 297, legkisebb száma 73.

A lefolyt 3. ülészak eredménye a következő:

Az 1872. évi államköltségvetésről szóló X. t. cikkben következő összegek állapítottak meg:

1. Rendes kiadásokra 161.959,503 frt. 2. Rendkívüli kiadásokra 70.249,891 frt. 3. Hitelművelési és pénztári kiadásokra 64.787,675 frt, összes szükséglet 296.997,069 frt.

Ezeknek fedezete: 1. Rendes bevétel 157 millió 30,597 frt. 2. Rendkívüli bevételek 12 millió 80,122 frt. 3. Hitelművelési fedezet 83 millió 836,320 frt, összes fedezet 252.947,039 forint.

Mutatkozó hiány 1. A rendes kiadások fedezetében 4.928,906 frt. A rendkívüli és 3. a hitelművelési és pénztári kiadások fedezetében 39.121,124 frt. Összes hiány 44,050.030 frt.

Ezen összegből 18.083,399 frt az 1871. XLVI. t. cz. alapján fölvett kölcsönből rendel-

tetvén fedeztetni, az ezen fölül fönmaradó hiány 25.9566,631 frt.

E hiány a költségvetési törvény értelmében függő adósság által fedeztetik.

Érdekesnek tartom kiemelni, hogy az 1872. évi költségvetésben rendes és rendkívüli kiadásokat együttvéve :

A vallás-, közoktatás- és közmívelődési célokra 3.732,171 forint, az igazságkiszolgáltatásra 10.681,437 frt, közlekedésre (a vasutak építését ide nem számítva) 9.000,420 frt, a földmívelés-, ipar- és kereskedelmi tárca szükségleteire 11.897,338 frt, honvédelemre 8 millió 966,792 frt szavaztatott meg.

Vasuti és a fiumei kikötői építkezésekre, továbbá a buda-pesti dunarész szabályozására, mégis az államvagyonba, úgy mint államjóságokba, államerdőkbe és bányákba leendő befektetésekre és egyéb gyümölcsöző beruházásokra mintegy 43.801,315 frt fordittatik.

Meg kell még azt emlitenem, hogy az 1872. évi költségvetésben legelőször fordulnak elő a határőrvidéki előirányzat szükségletei, bevételei és közigazgatási kiadásai, valamint azt, hogy a képviselőház könyvtára 4320 frt 70 kr. áru jeles munkákkal gyarapítottatott.

Ezen ülészakban :

A miniszterelnök beadott két törvényjavaslatot ; ezekből szentesítettett 1, u. m. a határ-

örvidék után vállalandó közös költségek arányáról szóló; függőben maradt 1, u. m. az 1848. IV. t. cz. 3., 4. és 5. §§-nak módosításáról szóló.

A honvédelmi s birodalmi véderő emelésére beadatott 4 törvényjavaslat, 1 pedig a 2-ik ülészakról maradt; ezekből szentesített 3, u. m. 1) a honvédszászlóaljak szaporításáról, 2) az 1872. évben kiállítandó hadseregi s tenge-részeti ujonczok s póttartalékok megajánlásáról; végre 3) az 1869-ik évi népszámlálás alapján megajánlandó ujonczok számának megállapításáról szóló;

függőben maradt 2, u. m. 1) A hosszasan szolgált altiszteknek a közszolgálatban való alkalmazásáról és 2) A m. kir. honvédségi Ludovica akadémia föllállításáról szóló törvényjavaslat.

Pénz- és adóügyekre vonatkozólag beadatott 20 törvényjavaslat; az előbbi ülészakokból fennmaradt 4.

Ezekből szentesített 15, u. m. 1) A fővárosi nagy körutról, a bárány-utczai kiágazás s az ott fölemelendő építkezések adómentességéről. 2) A Pest városa által fölveendő kölcsönnek adó- és bélyegmentességéről. 3) A 30 millió államkölcsön fölvételéről. 4) A földadóról szóló 1868. XXV. törvényczikk érvénye meghosszabbításáról. 5) A házadóról szóló 1868. XXII. és 1870. LI. t. czikk

érvénye meghosszabbításáról. 6) A jövedelmi adóról szóló 1868. XXVI. t. cz. hatályának meghosszabbításáról. 7) A személyes kereseti adóról szóló 1868. XXIV. és XXXIV. t. cz.-ek meghosszabbításáról. 8) A dohányjövedékről szóló 1868. XIV. t. cz. érvénye meghosszabbításáról. 9) A bor- és husfogyasztási adótörvények és szabályok módosítása és ezek érvényének meghosszabbításáról. 10) A cukoradóról szóló 1868. XX. t. cz. hatálya meghosszabbításáról. 11) A bélyeg- és illetékek, s a díjak iránt fönálló szabályok érvénye meghosszabbításáról. 12) A pénzügyi bíróságoknak Horvátországban ideiglenes föntartásáról. 13) Az 1872-ik évi január és február havakban viselendő közterhek és fedezendő kiadásokról. 14) A köztörvényhatóságok közigatási, árva- és gyámhatósági költségeinek fedezéséről, és végre 15) az 1872-dik évi államköltségvetésről.

Függőben maradt 9, u. m.: 1) Az államtisztviselők nyugdíjazásáról. 2) A szab. első dunagőzhajózási társulat jövedelme biztosításáról. 3) A földadó-kataszter kiigazításáról. 4) A horvátországi urbéri viszonyokból eredő költségek beszedéséről. 5) A dohányjövedék és természetéről. 6) Az 1870-ben létesített előlegezési hitelmivellet kezelési költségeinek fedezéséről. 7) A közös hadügyminiszternek engedélyezett 300 ezer frtnyi póthitelről. 8) Az 1869-ik évi közösügyi

kiadásokra még fizetendő összeg fedezéséről, végre 9) a Ferencz-csatorna engedélyokmánya módosításáról szóló törvényjavaslat.

Országos belügyeket illetőleg beadott 5 törvényjavaslat, a mult ülészből főnmaradt 2 törvényjavaslat. Ezekből szentesítettett 3, u. m. : 1) A községek rendezéséről. 2) A közbiztonság megállapítására 1871-ik évre szükséges póthitelről, és 3) az észak-amerikai kivándorlók állampolgárságának szabályozásáról szóló t.-czikk.

Függőben maradt 4, u. m. : 1) A magyar és az erdélyországi képviselőválasztási törvények módosításáról, 2) Budapest fővárosok beligazgatási szervezéséről. 3) A képviselői megbízásnak a közszolgálattal összeférhetlenségéről. 4) A Baja és Hódmezővásárhely városoknak köztörvényhatósági joggal fölrüházásáról szóló törvényjavaslatok.

Közmunka s közlekedés fejlesztése érdekében beadatott 16 törvényjavaslat, a multról fenmaradt 10 törvényjavaslat.

Ezekből szentesítettett 14, u. m. : 1) Az Ausztria és Szászország közti vasuti összeköttetés kiegészítéséről. 2) A zólyom-besztercebányai vasut felépítéséről. 3) A fiumei pálya-udvar és tengeri kikötő kiépítéséről. 4) A gömöri iparvasutak hálózatáról. 5) Az első magyar gácsországi vasut engedélyokmánya módosításáról. 6) Horvátországi államutak kiépítéséről s póthite-

léről. 7) A gátrendőri intézményekről. 8) A víz szabályozási társulatokról. 9) A határőrvidék Fiume kerületi kikötők kiépítéséről és póthiteléről. 10) A miskolcz-diósgyőri és a marmaros-sziget-szlatinai vasutáról. 11) A báttaszék-dombovári vasut engedély-okmánya módosításáról. 12) A gömői iparvasutak hálózatának kiegészítéséről. 13) A Sinkpatakknak Kis-Sink és Vojla községek határában foganatosítandó szabályozásáról, s végre 14) a buda-pesti indóházakat összekötő vasut kiépítéséről szóló törvényczikkek.

Függőben maradt 12 u. m. : 1) A munkácsstyri vasut kiépítéséről. 2) A magy. kir. állampályák pesti udvarának kizárólag áruszállításra átalakításáról, és végre 3) a vasuti hálózatokról szóló 10 külön törvényjavaslat.

A nemzetgazdaszat-, ipar-, kereskedelem- és földmivelés előmozdítására beadatott 5 törvényjavaslat, a multból főnmaradt 14 tjavaslat. Ezekből szentesített 15, u. m. 1) Az iparügyről s annak szabályozásáról. 2) A siámi királysággal. 3) A japáni császársággal. 4) A khinai császársággal. 5) A Spanyolországgal. 6) A guetemalai köztársasággal. 7) A perui köztársasággal. 8) A chilei köztársasággal. 9) Az uruguayi köztársasággal. 10) Az argentinai köztársasággal kötött kereskedelmi és hajózási szerződésekről. 11) Az észak-amerikai egyesült államokkal kötött konzuláris szerződésről. 12) A tengeri hajók köbő-

zéséről. 14) A határőrvidéki posta s távirda, és a tengerészeti szolgálat költségeiről. 14) A német birodalommal kötött távirdai egyezményről s végre 15) az észak-amerikai egyesült államokkal az iparvédjegyek iránt kötött szerződésről szóló törvényczikkek.

Függőben maradt 4, u. m.: 1) A tizedes súly- és mértékrendszerről. 2) A közös külügyminiszter és az osztrák-magyar Lloyd-társulat közt a tengeri póstaszolgálat iránt kötött szerződésről. 3) A hajóépítés és felszerelésre szükséges tárgyak vámmentességéről, s végre: 4) A Portugalliával kötött kereskedelmi és hajózási szerződésről szóló törvényjavaslatok.

A közoktatás-, népnevelés s vallásügyi tárgyakat illetőleg beadatott 1 törvényjavaslat, a multról fönmaradt 6 törvényjavaslat. Függőben maradt mind a 7 törvényjavaslat, ugymint: 1) A vallásszabadság gyakorlatáról, 2) A kisdédóvodákról, 3) A középoktatásról, 4) A pesti magyar királyi egyetemről, 5) A kolozsvári egyetem felállításáról, 6) Az országos műegyetem új szervezéséről, s végre 7) A felnőttek oktatásáról szóló törvényjavaslatok.

Az igazságszolgáltatás, jog- és birtokviszonyok rendezése érdekében beadatott 6 törvényjavaslat, a multról fönmaradt 16 törvényjavaslat.

Ezekből szentesítettett 17, ugymint: 1) Az elsőfolyamodásu bíróságok szervezéséről, 2) A

királyi ügyészségről, 3) A bírósági végrehajtókról, 4) A büntető törvény s gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésekről, 5) A vadászati jog és gyakorlatáról, 6) Az elsőfolyamodású bíróságok száma és székhelyéről, 7) Az urbéri főnmaradt birtokviszonyok végleges rendezéséről, 8) Az irtványokról, 9) Az arányosítás és tagosításról Erdély némely részeiben, 10) A magyar földhitelintézetéről, 11) A Franciaországgal, 12) A Svéd-Norvégországgal, és 13) Az olasz királysággal a közbüntettek kiadása iránt kötött szerződésről, 14) A számvevőségi személyzet szaporításáról és az 1871-ik évi XXXI., XXXII. és XXXIII. törvénycikkek végrehajtására szükséges költségek fedezéséről, 15) A pénzügyi hatóságok hatáskörének egyes törvényszékekre átruházásáról és a pénzügyi főtörvényszék ideiglenes főtartásáról, 16) A föloszlatandó elsőfolyamodású kir. törvényszékekhez kinevezett bírák további alkalmaztatásáról, s végre 17) Az elsőfolyamodású bíróságok szervezése folytán szükségessé vált átmeneti intézkedésekről szóló törvénycikkek.

Függőben maradt 5 törvényjavaslat, ugy-mint: 1) A békebírákról, 2) A bérföldekről, 3) Az udvartelki birtokviszonyokról, 4) A telepítvényekről, s végre 5) A törvényszékek illetőségéhez tartozó bünvádi eljárás ideiglenes szabályozásáról szóló törvényjavaslatok.

Bizottságok részéről beadatott 1 törvényjavaslat: Az ország czimerének meghatározásáról és ez függőben maradt.

Egyes képviselők részéről beadatott 18 törvényjavaslat; a mult ülészből főnmaradt 12 törvényjavaslat.

Függőben maradt mind a 30, ugymint: 1) A felnött személyek elemi oktatásáról (Irányi), 2) Az igazságügy körébe tartozó törvénykönyvek és kisebb törvények alkotásáról (Dietrich), 3) A vallásszabadságról (Irányi), 4) Az államhivatalok halmozása és ezekkel összekötött fizetések megszüntetéséről (Bobory), 5) Uj adórendszer kidolgozása és életbeléptetéséről (Irányi), 6) A királyi kisebb haszonvételek megszüntetéséről (Kollár), 7) A történelmi műemlékek és régiségek föntartásáról (Henszlmann), 8) A szőlőváltásgról szóló 1868: XIII. törvényczikk módosításáról (Dietrich), 9) A hirlapok s nyomdák iránti biztosi-tási összeg megszüntetéséről (Gonda), 10) A testi büntetés eltörléséről az iskolákban (Irányi), 11) Az urbéri örökváltásgról 1868: XXXIII. törvényczikk módosításáról (Boczkó D.), 12) A halálbüntetés eltörléséről (Schwarcz), 13) A Kővárvidék részére N.-Somkuton föllállítandó törvény-székről (Papp József), 14) Az italmérés-i jog megszüntetéséről (Móricz Pál), 15) Magyarország részére öt fővasutvonal megállapításáról s egyéb közzgazdasági, csatornázás és folyam szabályozásról szóló összesen nyolcz törvényjavaslat (P.

Tóth Vilmos), 20) Némely szervezetek és zárdák eltörléséről (Majoros István), 21) A nőknek a férfiakkal egyenjogóságáról (Majoros), 25) Küüllő megyében Dicső-Szent-Márton városában egy kir. törvényszék fölállításáról (Szilágyi L.), 26) Az 1871: XVIII. törvénycikk 67. §-ának módosításáról (Bobory), 27) A hirlapbiztosíték eltörléséről (br. Podmaniczky), 28) Az italmérési jog szabályozásáról (Luksits), 29) A képviselőválasztásoknál elkövetett visszaélések és vesztegetések megbüntetéséről (Irányi), 30) Rozsnyón kir. törvényszék fölállításáról (Gömöri Szontagh Pál).

IV.

ELNÖKI ZÁRBESZÉD

a harmadik végjelentés alkalmával.

T. ház! Miután felséges urunk, ő császári és apostoli királyi felsége, ezen országgyűlés harmadik szakaszának berekesztését elhatározta s ezt legmagasabb személyében trónbeszédével holnap 1 órakor fogja teljesíteni: ezen ülése a képviselőháznak ezen országgyűlés utolsó ülése s nekem együttlétünknek még hátralévő rövid idejét fel kell használnom, hogy a t. háznak végjelentésemet bemutassam.

Elkészítettem azt az előbbiekkal összhangzólag, csakhogy még tárgyilagosabban minden reflexiók és megjegyzések nélkül; úgy, hogy a mint azt most tisztelettel benyujtom, becses adatokat szolgáltat ugyan a jövőben azoknak, kik törvényhozásunk történelmét fogják egykor tanulmányozni, valamint hasznára lesz azoknak is, kik a jelenben más irányban foglalkozván, közdolgaink iránt mégis érdeklélnek; a képviselőház tisztelt tagjainak azonban,

kik részesei, sőt tényezői levén az országgyűlési tárgyalásoknak, annak egész foglalatját ismerik, nem nyujthat semmi érdekes ujdonságot; ugyanazért felkérem a t. házat, méltóztassék jelentésemet felolvasottnak venni, hogy az az országos irományok közt kinyomatván, rendeltetésének megfelelhessen. (*Átalános helyeslés.*)

S ezzel szorosán vett elnöki kötelességemnek eleget tévén, sokszor nyilvánított hálás érzéseimnek ismétlésével bucsut vehetnék a tisztelt háztól, s a jegyzőkönyv hitelesítése után annak utolsó ülését bezárhatnám. Valóban nem is tudom, ha így eljárva nem cselekedném-e helyesebben? be kell legalább vallanom, hogy ezuttal elfogulva habozom, s a fölött tünődöm, nem volna-e egyáltalán tanácsosabb most részemről hallgatni és mindenkinek saját magára bízni a lefolyt hetek sajnos meddőségének okai és következményei felett az elmélkedést?!

En, kinek e helyről sem a pártok eljárása felett ítéletet mondani, se eljárásuknak okait, vagy hibáit feszegetni nem szabad — én legfeljebb is csak azon sajnos tényt igazolhatom, miként a jelen országgyűlés utolsó szakának óhajtván várt eredményeit legnagyobb részben azon feszültség és merev mozdulatlanság hiúsította meg, melylyel a pártok egymás irányában egyszer elfoglalt állásaikhoz, minden más tekintetek mellőzésével határozottan ragaszkodtak.

Én legfelebb constatálhatom, hogy ezen határozott merev következetesség, — bár mennyire dicséretes lehet különben, — ezuttal mégis igen sok szép és jogosult reményeket vitt áldozatul és a képviselőháznak eddigi szokásaiban egy új eljárást inaugurált, melyet jövőre a pártok alig fognak kihagyhatni számításaikból, s hihetőleg lesznek nézetek, melyek szükségesnek fogják találni oly intézkedéseknek életbeléptetését, melyek által egyrészt a többség meggyőződésének alkotmányos uton követelt érvényesíthetése biztosíttassék; másrészt pedig az önkénykedő akaratnak minden áron való kieroszakolása meggátoltassék. Mert az alkotmányos kormányzás egy folytonos transactió, mely láncolatában nem tűr semminemű absolutismust, és a polgári társadalom fokenkénti természetes fejlődésének ekképeni biztosítása által védi meg magát úgy a reactió csökönysége, mint a radicalismus rögtönzései, valamint a forradalmak fölforgatásai ellen. (*Élénk helyeslés.*)

De nem bocsátkozhatván e helyen a mondottaknak bővebb fejtegetésébe, fátyolt borítok a legutóbbi hetek meddőségére, — és a t. ház engedelmeivel inkább a múltban keresek tanúságos adatokat, hogy azokból meritsek a jövőre olynemű biztató reményeket, melyek a jelen hibáit megorvosolják, mulasztásait pótolhassák, tévedéseit utbaigazítsák. (*Halljuk!*)

Magyarországnak voltak nehéz, válságos korszakai; de míg megfelelt rendeltetésének, s mint a keresztény civilisatió előőrse egyesült erővel megállta helyét, nem bukott el, — Európa istápolta veszélyei között; — de midőn meghasonlott önmagában, s testvérharczoknak lett színhelye, bekövetkezett a mohácsi gyásznapi és Magyarország idegen érdekeknek esett áldozatul. Így tengett századokig! mig — mert legujabb időkben mint az alkotmányos szabadságnak vértanuja nem ingadozott, s pártokat nem ismerő egyetértéssel mint egy ember ragaszkodott állami s nemzeti létéhez; s nem erőszakkal, mert e téren legyőzetett, hanem higgadtan számoló okossággal követelte vissza elvesztett jogait — mig mint phoenix ismét föltámadt hamvaiból, hogy legyen Európának méltó tagja és a renddel párosult szabadságnak ujabb keze!

Mily becses adatok, melyek tanuságot tesznek arról: miként párdüh és meghasonlás, az enyészeti örvényének szélére sodorták hazánkat, az egyetértés pedig párosulva higgadtan számoló bölcseséggel megmentették azt. (*Tetszés.*)

És azért, ha a multnak példái előtt nem akarunk készakarva szemet hunyni, ha a vészteljes felhőket nem hagyjuk könnyelműen nyom és figyelem nélkül fejünk fölött elvonulni, lehetetlen be nem látnunk, mennyire szükséges ránk

nézve, hogy hazánknak a hazafiságban egymással vetélkedő pártjai egy nagy czélban találkozva egyetértsenek, s okulva a multnak tanulságain, meg ne szakadozzanak mindaddig, míg az egyenjogúság elvére fektetett alkotmányos kormányzási rendszerünknek alapjai végkép lerakva és minden irányban úgy biztosítva nem lesznek, hogy azokon, mint már senki által kétségbe nem vonható szilárd téren, a pártélet azontul veszély nélkül koczskáztathassa merészebb kísérleteit. *(Élénk tetszés.)*

Én ezen egyetértést állami létünk biztos jövője nélkülözhetlen föltételének tartom s rendületlen hittel hiszem, miként, valamint egyetértve józan okossággal biztosíthatjuk magunknak az európai nemzetek sorában azon tekintélyes állást, melyet mindenki respectálni, senki büntetlenül sértegetni nem fog; úgy ellenkezőleg ösztönszerűleg érzem, és a történelem, az élet e nagy mesterének tanuságaira hivatkozva, állítani merem: hogy pártokra szakadozva, állami létünket ujból koczkáztatni fogjuk; mert megoszolva nem leszünk elég erősek arra, hogy győztesen megküzdhessünk mindazon nehézségekkel és ellenekkel, kikkel helyzetünk és körülményeinknél fogva okvetlen találkozni fogunk, tehát megküzdünk kell. *(Élénk helyeslés.)*

Továbbá meg vagyok győződve arról is, miként hazánk állami létének föntartása te-

kintetéből, bármi nyomatékosak legyenek is azon kérdések, melyek ma nálunk a pártokat egymástól elválasztják, mégis távolról se oly fontosak azok, mint amaz életföltételező okok, melyek ez idő szerint a magyar nemzet egyetértését és összetartását követelik.

Távol van tőlem, hogy én az alkotmányos ellenzéknek jogosultságát tagadnám, avagy annak hasznát vagy szükségességét is kétségbe vonnám; de vannak a nemzetek életében korszakok, melyekben egyedül a pártoknak közeledése s egyetértő közreműködése mentheti meg őket; ily válságos korszakok kiváltképen olyanféle nagy rázkodtatások után következnek be, minőket hazánk, fájdalom! legközelebb szenvedett át; ilyenkor a nemzetnek organismusa egész erejére van szüksége, hogy magát újból szervezhesse s önállóságát és függetlenségét ismét visszaszerezze.

Sne is vitázzunk e tekintetben meddő teoriák és pusztá formák fölött.

Mondva volt e ház mindkét oldalán, magam is említettem egyik beszédemben: miként nemzetek függetlenségét, épen úgy mint birodalmak nagyhatalmi állását, decretálni nem lehet! (*Helyeslés.*) Egy művelt, erkölcsös, munkás, vagyonos, összetartó, s mind ezeknél fogva erős nemzet nehéz körülmények közt is megvédi függetlenségét; mig egy műveletlen, tunya, szegény, önmagában meghasonlott, s azért gyenge

nép a sors véletlen esélyeitől fog függni mindig. (*Helyeslés.*)

Szerezzük meg tehát mindenekelőtt függetlenségünknek feltételeit; (*Helyeslés.*) legyünk szigorúak az erkölcsökben, tanuljunk, hogy műveltek, (*Tetszés.*) dolgozzunk, hogy vagyonosok, (*Helyeslés.*) tartsunk össze, hogy erősek lehesünk, és függetlenek leszünk; (*Élénk helyeslés*); különben soha! — habár aranybetűkkel írnök is a függetlenségnek üres czimét törvénykönyveink minden lapjára. (*Helyeslés.*)

Ugy, de ez munkával jár! A függetlenség feltételeit nem szerezhetni meg magas hangzású phrasisokkal és bármily ékesen szerkesztett beszédekkel, (*Hosszas helyeslés.*) hanem nehéz, kitartó munkával, és sok önmehtagadással; (*Helyeslés.*) a mi nálunk annyival nehezebb, mivel nekünk amugy is temérdek teendők van, mert mostoha körülményeink közt sokban hátra maradtunk, s ezért reánk annyi megoldandó feladat vár, hogy mi valóban egyetlen tehetséget s egy percet se nélkülözhetünk a veszteség fájdalmas érzete nélkül.

Tekintsük közéletünk bármelyik ágát, mindenféle csak kezdeményezésekkel, csak félig elkészült állapotokkal találkozunk; munka, dicsőség mindenféle sok, juthat mindenkinek elég: csak legyen ugyanannyi képesség és buzgóság. (*Élénk tetszés.*)

És ha csak ennyi volna minden bajunk! — ha nem váraoznék reánk sok más rendkívüli munka, melyre helyzetünk sajátsága kényszerít.

Ami helyzetünk nem olyan kedvező, körülményeink, nem olyan simák, melyek közt egész figyelmünket csakis rendes dolgainkra fordíthatnók. A mi közéletünkben sajátságos nehézségek merülnek fel, s ezeket külviszonyaink még inkább súlyosbitják! Mindenki el fogja találni, hogy az ugynevezett nemzetiségi kérdést értem, melynek megoldását mindaddig szerencsésnek nem nevezhetjük, míg az oly sokoldalú megelégedetlenségnek forrása marad.

Sem ideje, sem helye, hogy erről mostitt tüzetesen értekezsem; én csak reá akartam mutatni a bajra, melyet orvosolni, és az igazság és méltányosság szerint, — de mindenesetre állami létünk biztosítékainak megingatása, vagy épen feladatása nélkül kell eligazítanunk. (*Hosszas helyeslés.*) Megint egy újabb ok, mely követeli, hogy bármi, különben fontos, de később is eligazítható dolgaink miatt, pártokra ne szakadozzunk, míg nemzetiségünk jövőjét is minden eshetőségek ellen nem biztosítottuk. (*Zajos helyeslés.*)

A másik nehézség Horvátországban merült fel legújában. (*Halljuk!*) Erre csak annyit kívánok megjegyezni: bármik legyenek Horvátországnak aspiratiói, egy consolidált, egyetértő, erős

államhoz minden viszonyok közt inkább fog az csatlakozni, mint egy önmagában meghasonlott gyenge nemzethez, melynek bizonytalan sorsához jövőjét kötni óvakodni fog. (*Nagy helyeslés.*)

Parancsolja az egyetértést még egy más komoly körülmény, — helyesebben mondva egy nagy veszély, mely nem csak minket fenyeget; de, mint napról-napra terjedni kezd, Európát, sőt az egész művelt világ ezer éves társadalmi rendjének alapját készül megtámadni, — s ez a communismus százféle elágazásában, mely közös ellenséggel szembe kell szállani nekünk is, ha az európai népek családjához kívánunk számíttatni; de hogyan tehetjük ezt egyetértés nélkül, megszakadozva, s egymás ellenében oly rideg állásokat foglalva el, melyek közé a közös ellenség mint órv belopódzhatik, — majd az egyik majd a másik, majd a harmadik félnek ajánlva fel ravasz szolgálatait, hogy gyengitse mindig az erősebbet, istápolja, sőt hatalomra segítse a gyengét; de csak azért, hogy ezt, mint idő szerinti hatalmast, szintén megbuktassa, és így egy másután, mindig így, míg minden párt erejéből kifogyva végre mindenik képtelen legyen a közügyek vezetésére, és a társadalom martalékul essék a közös ellen karjaiba, hogy azt iszonyu pusztításaival feldulhassa. (*Élénk helyeslés.*)

A munkának kétségkívül megvannak saját jogos követelményei, melyeket ignorálni nem

szabad; fejlődő viszonyaink között kérdésen kívül meg kell adni a munkás osztálynak is az előbbre haladt műveltség áldásaiból azon részt, mely őt megilleti; de ha az igazság és méltányosság határain túl lép követeléseivel és saját önös érdekeit a közérdek fölibe emelve az állami lét alapjait fenyegetni, sőt megtámadni is merészkedik, mint veszedelmes közös ellenséget csirájában kell elfojtani. (*Helyeslés.*)

De ehhez erő kell; erőt pedig csak összetartó egyetértés nyújt!

Létének jogosultságával minden állam csak addig bír, míg rendeltetését a nemzetek nagy családjában betölti; mihelyt erre nem képes, az első vihar elsöpri, vagy ha ez nem következik be, türetek addig, míg vagy magában felbomlik satnya élete, vagy idegen érdekeknek tetszik fellette rendelkezni. (*Nagy tetszés.*)

Mily szomorú kilátás, ha rendeltetésünknek meg nem felelhetnénk! — ha pártviszály és visszavonás annyira elgyengitenének, hogy a világ kérdései megoldásánál nekünk jutandó szerepre alkalmatlanoknak találtatnánk! — pedig azok leszünk, ha a nehéz és válságos időkben a kicsinyes ambíciókat, az önös magán érdekeket, a képzelet világában repkedő ábrándokat, az elbizakodó önhittséget, irigységet és az emberi gyengeségeket uralgó száz meg annyi apró

szenvedélyeket legyőzni, mindezeket az okosan számoló gyakorlati bölcseségnek alárendelni, és a közérdeknek áldozatul hozni nem fogjuk: *privatum commodum, latens odium, inexpers juvenile consilium: haec tria perimunt Regna omnia!*

Bocsánat uraim, hogy e tárgy körül ily hévvel és tán bővebben szólottam; *(Halljuk! Halljuk!)* ámde keblem legbensőbb meggyőződése adá nyelvemre a szavakat, hitemről tettem vallomást, melynek igazságaért, aggodalmaimat panaszlám el, melyeknek elhárításáért, s reményeimet fejeztem ki, melyeknek teljesüléséért mindenemet bármikor feláldozni kész vagyok. *(Éljenzés.)*

Mert én igenis hiszek Magyarország jövőjében, nemcsak mert szeretem hazámat, hanem mert bizom annak erejében és képességében! Hiszem, hogy Magyarország szép, boldog és szerencsés lehet, de csak úgy, ha az egyetértés égi szelleme szállja meg népeit, ha el nem ragadtatva semmi irányban nem téved szélsőségekre, hanem gyakorlati józansággal rendezi alkotmányos szabadságát; ha tiszteli a törvényt, ostorozza a bűnt, ha ápolja a vallásos erkölcsiséget és azt magasan fölibe emeli a romlottságnak, melyet megbüntet és megvet. *(Tetszés.)*

Még egyszer bocsánatot kérek, hogy ismét eltértem tulajdonképeni feladatomtól, *(Halljuk.)*

és hogy a lefolyt országgyűlésnek eredményeivel eddig alig foglalkoztam, pedig minden munkának befejezése után az első természetes kérdés, melylyel találkozunk: sikerült-e és teljesültek-e a hozzá kötött remények?! E kérdések utóbbikára ép oly könnyű a felelet, mint nehéz kielégítő választ adni az elsőre. Vizsgáljuk hát az elsőt, mint nehezebbet.

A munka sikerét többféle értelemben foghatni fel: teljesen sikerültnek mondható egy országos mű, midőn az tökéletesen be van fejezve, midőn annak alapja, oszlopai, felszerelése letéve, felépítve, berendezve és az egész betetőzve ugy készen áll, hogy századokkal daczolhasson. Ily sikerrel nem dicsekedhetünk, de ezt talán nem is várta, méltányosan nem is várhatta senki.

Öt éve annak, hogy visszanyertük az alkotmányos tért, és hogy országgyűléseink előtt felelős kormányférfiak ülnek; minden esetre sokkal csekélyebb idő, mint mennyi alatt egy nemzet majd ezer éves alkotmányát gyökeresen átalakíthatná, azt az eddigi merőben kiváltságos alapról az egyenjogúság alapjára átépíthetné, és a régi hagyományu jogos viszonyoknak méltányos megoldását keresztül vihetné! E tekintetben, bár sok történt, kétségkívül még igen sok tenni való maradt.

Van-e munkánknak sikere egy más értelem-

ben? t. i. előre haladtunk-e, mutathatunk-e fel eredményeket? Erre mindenki, ki elfogulatlan, határozott igennel fog felelni; mert a szentesített törvényeknek nem számát de lényegét tekintve nem tagadhatja senki, hogy azok közt a hatóságok és községek, meg az első bíróságu törvényszékek rendezése jelentékeny érdeműek és a felelős kormányzásnak és az alkotmányos életnek feltételeit képezik; továbbá a népnevelés, a kereskedés és ipar, a közlekedés és államjavak jövedelmeinek emelésére fordított tetemes pénzüsszegek és czélszerű beruházások ismét oly fontos intézkedések, melyeknek hasznos és üdvös volta mindenki által elismertetik.

Van azonban az általam feltett első kérdésnek egy harmadik értelme: kielégítő-e a kivivott siker, tekintve a letelt időt, és azon hosszas és fáradságos tanácskozásokat, melyeket arra fordítottunk? helyes irányban működünk-e? s amit létesítettünk, vezet-e a kitűzött és mindnyájunk által óhajtott célra?

Ez már megint olyan kérdés, mely felett ítéletet mondani e helyről nem vagyok hivatva; erről a közvélemény, a legközelebbi választások fognak döntőleg nyilatkozni; én csak constatálhatom és újra igazolhatom azon szomorú tényt, miként igen sok szép és jogosult remények hiúsultak meg, melyek a lefolyt országgyűléshez

voltak és méltán voltak csatolva, ami nagy veszteség!

Nem feszegetem e veszteségnek azon okait, melyeket az egyik vagy másik pártnak szoktak szemére vetni, nem említem azokat se, melyekért egyrészt a kormányt, másrészt az ellenzékét vádolják; én e bajnak okát mélyebben keresem, és úgy hiszem, megtalálom azt a képviselőház munka rendszerének czélszerűtlenségében; mert meggyőződtem arról, hogy a képviselőháznak munka beosztása hibás, szabályai határozatlanok, melyek miatt a pártoknak egy kissé nagyobb feszültsége mellett a siker vagy egészen meghiúsul, vagy csak igen nehéz és hosszas vajudások után vivható ki! (*Halljuk! Halljuk!*)

Ugyan kérdem én:

1) Lehet-e az évnek majdnem 9—10 hónapján át tartó országgyűlési időszakok mellett akár a képviselő testület, akár a kormánynak megfelelni mindazon kötelességeknek, melyeket az állam mindeniktől megvár, sőt méltán követel? (*Élénk helyeslés.*) Vállalkozhatnak-e független emberek, kik önkezelték vagyoniuk vagy üzletük jövedelmeiből élnek, — vállalkozhatnak-e ezek a képviselőségre, a szabad polgárnak ezen legszebb hivatására, ha nekik nem marad annyi idejük, hogy saját dolgukat is elintézhessék? (*Élénk helyeslés*) és ha mégis vállalkoznak, nem lesznek-e

kénytelenek a közügyeket elhanyagolni, hogy magándolgaikat, függetlenségöknek ezen biztosító alapját, végezhessék! (*Nagy tetszés*) és a kormány, megfelelhet-e a kormány adminisztratív kötelességeinek, ha kilencz hónapig folyvást az országgyűléssel van dolga? (*Helyeslés.*) Nem kénytelen-e vagy ezen miniszteri székeket üresen hagyni, vagy a tárczájához tartozó ügyek elintézését másokra bizni, vagy éppen elhanyagolni? Valóban a 8—9 hónapos országgyűlésezés egy nagy abnormitás, mely mellett a közügyek és a magánérdekek egyaránt szenvednek, s a minden oldalról táplált remények természetesen nagy részben meghiusulnak. (*Igaz!*) Másrészt pedig:

2) Lehet-e egy alkotmányát most átalakító, tehát minden institutióit az új alappal összehangzásba hozni törekvő, országban rövidebb ülészakokkal beérni oly eljárás mellett, mint minő a képviselőháznak mostani szabályai szerint nemcsak lehetséges, de tényleg gyakorlatos is? Midőn az állam-költségvetés tárgyalása, ide nem számítva a pénzügyi bizottságnak előzetes működését, majdnem 4 hónapot vesz igénybe; midőn az interpellatiók, indítványok, határozati javaslatok és kérvények előadása az ülések idejének rendszeren $\frac{1}{3}$ részét, sokszor sokkal többet, tehát összesítve évenként legalább 2 hónapot kizárólag emészt fel; midőn ezekre nézve

a szabályokban világosan kikötött rövid indoklásnak szigorú megtartását nincs az elnöknek módjában érvényesíteni, valamint nincsen módjában a tárgytól eltérő szónokot figyelmeztetéseivel a tárgyhöz visszavezetni: mert ha ezt tenni akarja, ebbena szabályok határozatlansága mellett egyszer a szólás és érvelési szabadság, máskor a rövidség igen relatív fogalmának ellenvetése által gátoltatik. (*Igaz! Úgy van!*)

3) Lehet-e a mai osztály és központi bizottság igen complicált és célszerűtlen rendszere mellett bármily törvényjavaslatot csak kissé eltérőbb vélemények közt is illő gyorsasággal keresztülvinni? (*Nem lehet!*)

4) Lehet-e a háziszabályok által még a tanácskozásokra is követelt 100 tagnak folytonos jelenléte mellett a hosszadalmas, fárasztó, nem akarom mondani unalmas beszédek alatt az elnöknek, ki e végre csak csengettyűjével és, ha a természet megáldotta, erős hangjával rendelkezik a csendet fentartani, melyet épen az ilyen szónokok szoktak leginkább követelni. (*Derűtlenség.*)

5) Lehet-e az elnöknek, úgy szólván egyetlen jogával, a rendre utasítással, a tanácskozási rendet kellően fentartani, midőn ennek el vagy el nem fogadása iránt a rendre utasított bíraskodni saját magát tartja jogosultnak? (*Nagyon igaz!*)

Nem, uraim, ez mind lehetetlen, s három évi hivataloskodásom után meggyőződtem, hogy szabályaink ép oly hiányosak, mint határozatlanok, munkafelosztásunk időt rabló s célszerűtlen, osztályrendszerünk lassu, és a célnak, melyért felállított, épen nem felel meg; az elnök jogai pedig annyira precariusok, hogy én csak a t. ház minden oldalról való támaszkodásának és irántam való méltányosságának s hálásan tapasztalt bizodalmanak köszönhetően, hogy mind ezen hiányok mellett így, mint történt, de korántsem úgy, mint kellett és én szerettem volna, teljesíthettem kötelességeimet.

Ezekben fekszik, nézetem szerint, a fő oka annak, hogy három éves munkánkhoz nincsen annyi eredménye, mennyit mindnyájan óhajtottunk volna.

A mi már az általam feltett kérdésnek másik részét illeti: teljesültek-e a munkánkhoz kötött remények, erre a fentebbiekben foglaltatik a válasz; a meghiúsult remények okai közé azonban kell sorolnom még azon véletlen akadályokat is, melyek minden számításokon kívül merültek fel.

Mi is reménytelt szívvvel és a gazdag aratás után sovárgó munkás szomjával nyitottuk meg tanácskozásainkat; látkörünk és az európai nyugalom elhitették velünk, miként nincsen akadály,

mely miatt zsenge képviselőtünk egész erejét saját ügyeink rendezésére és maradandó szerencsénk alapjainak lerakására ne fordíthatná; azonban működésünk megindultával csakhamar nem sejtett vihar keletkezett, s rövid idő alatt letiporva láttuk azon hatalmas nemzetet, mely egy századon át az önkénytes uralom és korlátlan szabadság szélsőségei közt hányatva minden viszonyok közt az első katonai hatalomnak tartott.

Ily nagymérvű veszélyek között a beavatkozás és belevonatás esélyeitől megmentett ugyan bennünket kormányunknak általunk is istápoló óvatossága; vérünk, vagyónunk nem lön igénybe véve; de annak közvetett hatását éreznünk kellett.

Ennek hatása alatt méltán kelle kérdeznünk, hol keressük hát, hol találjuk fel azon biztos alapot, melyre nyugodtan és a siker reményével fektethetnők jövőnket?

Valóban be kell látnunk és elszomorodva be kell vallanunk, hogy az emberiség e téren még mindig csak tapogatózik, és hogy nincsen iránytű, mely az óhajtott célhoz vezető utat biztosan megmutatná; mert az emberi nézetek s ezekből fakadó vágyak és remények ingadozó körét mindenfelé a csalódás ege fűdi be, mely többnyire oly gonoszul játsza meg embereit, hogy épen

mikor kívánataikat teljesíti, akkor elégti ki őket legkevésbé, csak ekkor értetvén meg velők, mennyire különbözik az eredmény a valóságban attól, mi után ők képzeletökben esengtenek. Csakis egyetlen alap van, mely csalhatatlanul igaz, s melyen kívül semmi állandót fölállítani nem lehet, s ez az erény, melyről a költő ép oly szépen mint igazán énekli: „Minden államnak támasza, talpköve a tiszta erkölcs, mely ha megvész, Róma ledől s rabigába görbed.“ (*Élénk tetszés.*)

Nem a leketlen formák, nem a magas hangzatos szavak, a tiszta erkölcs azon egyedüli biztos eszköz, mely a polgári társaságban boldogságra vezet.

„A betű öl, de az eszme éltet“. Az írásnak e szavai fölött a történelem, az életnek e nagy mestere, is tanuságot tesz. Nagy, hatalmas, és boldog volt Róma mint köztársaság, és ugyanazon kormányzási rendszer alatt, forradalmak által szétszaggatva, az absolutismus járma alá került. Nagy és hatalmas lett ismét az Antoninusok caesari korszakában, míg később ismét elsatnyult és végre barbárok prédája lett. Hasonló caesarismus alatt nagy és hatalmas lett Angolhon forradalmi által; kifejtette és élvezti ezen nagyságát monarchico-aristocraticus institutiók által, míg más nemzetek hasonló kormányrendszer alatt elvesztek vagy elcsene-

vésztek. Világos bizonyosága ez annak, hogy nem a forma, mely szerint, hanem a dolog lényege, miként kormányoztatik: ez dönti el a nemzetek sorsát! (*Zajos tetszés.*) Mig tiszta erkölcs s önzéstelen hazaszeretet lelkesíté Róma népét és kormányát, virágzott a birodalom ugy is mit köztársaság, ugy is mint császárság; midőn fényezés, hiuság, élvezet, puhaság, önzés és tunyaság az erkölcstelenségnek annyi más nemeivel kerekedtek felül, s rágodtak az államnak ősök alapította tárházain: „Róma ledőlt és rabigába görbött.“ (*Nagy tetszés.*)

Mentse meg az ég hazánkat ily romlotttság, tól, táplálja fiai keblében az erkölcsiség erényét, óvja meg őket a vizáلكodás és pártoskodás dühétől, egyesitse népeit a közös haza szeretetének magasztos érzelmében, hogy ettől lelkesülve hazafias öntudattal gyakorolják a küszöbön álló választásoknál nagy fontosságú jogukat, az alkotmányosságnak ezen legszebb attributumát, s ne feledkezzenek meg arról soha: miként Magyarország hű polgárainak a legeltérőbb nézetek mellett sem szabad soha egymás irányában ellenséges állást elfoglalni; mert ez annyit tenne, a történelem tanusága szerint annyit tenne: mint lerontani első sorban állami létünket, azután ennek romjai alá temetni el nemzeti-ségünket! (*Zajos tetszés.*)

Bizom a magyar nemzet józanságában, melylyel ezt meg fogja érteni, s be fogja látni, miként, valamint egyetértés mentett meg a multban, ugy csak az egyetértés tarthat fel bennünket a jövőben. *(Tetszés.)*

A számra csekély, de a gondviselés által sok szép tulajdonokkal felruházott magyar nemzetnek egyetlen talismánja van, s ez az egyetértés, melyet egyik ősünk oly szép hasonlatban ajánlt fiainak, egy csomag szorosán összefűzött vesszőt mutatván nekik, melyet a leg-erősebb férfi kezek se voltak képesek ketté szakasztani, mig felbontva szétválasztott szálai mindegyikét gyenge gyermekek könnyen tördelték szét.

Ezen hitben és reményben veszek magam, elnöktársaim és a jegyzői kar nevében is bucsut a tisztelt képviselőháztól. Köszönöm a kitüntést, melylyel mégtiszteltek, a bizodalmat, melylyel megajándékoztak, és azon jó akaratot, melylyel istápoltak bennünket. Fogadja a t. ház ezért örökös hálánkat, kik részünkről forrón óhajtjuk, hogy a gondviselés áldása vezérelje tagjait szerencsésen az élet viszontagságain keresztül.

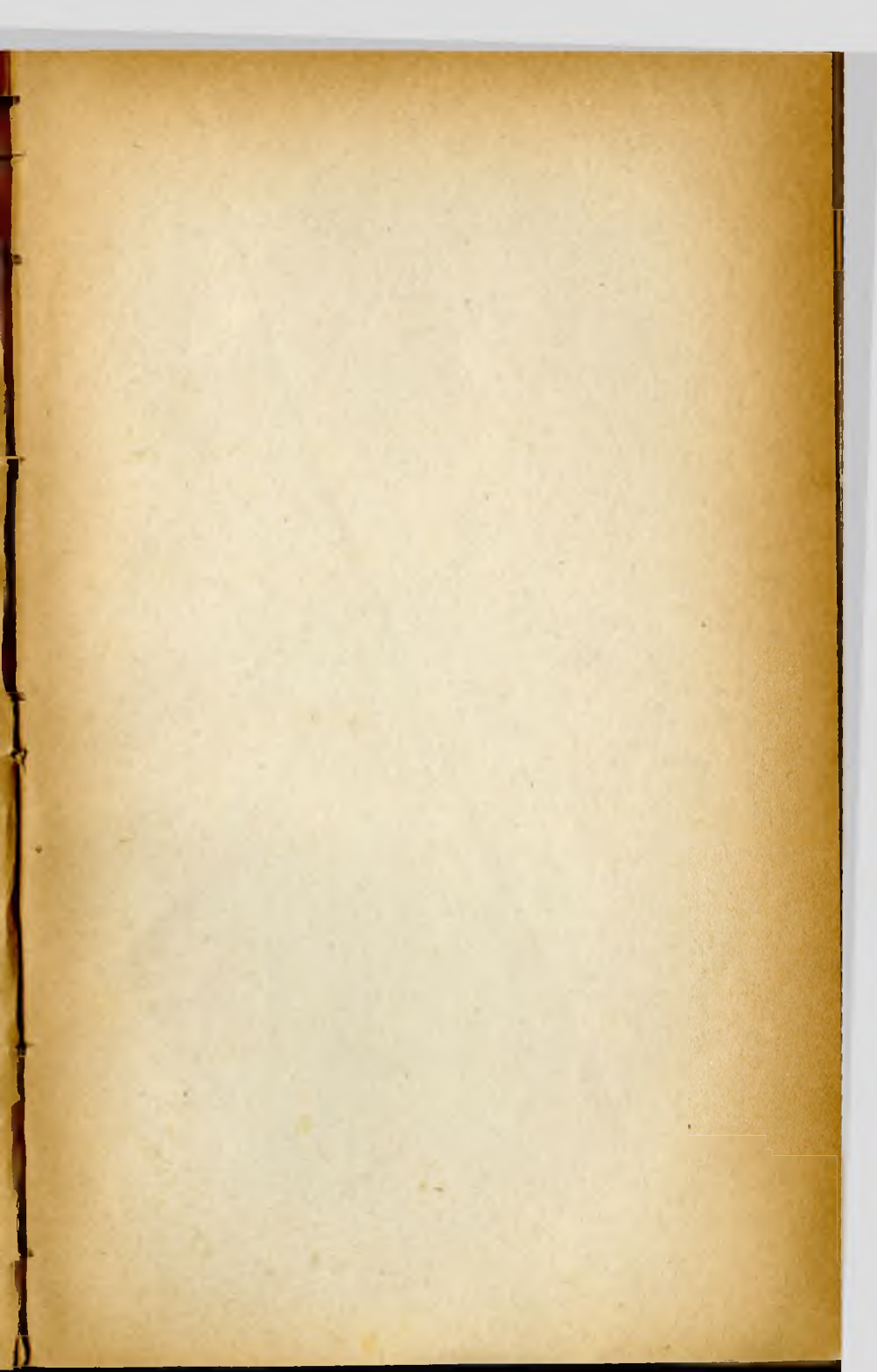
S most már végzem beszédemet, mint mindig most is ugyanazon hű kebelből fakadó felkiáltással: éltesse a mindenható szerencsésen sokáig felséges urunkat királyunkat! *(Az egész ház,*

a szélső bal kivételével, föláll és zajosan éljeneket hangoztat.)

Éltesse, s családi örömeikkel halmozza el felséges asszonyunkat, mélyen tisztelt királynénkat! *(Lelkes éljenzés.)* Éltesse és nevelje szép reményű felséges koronaörökösünket és az egész királyi családot! *(Élénk éljenzés.)*

Boldogítsa Magyar-Horvát-Szlavon és Dalmát testvér országok népeit és dus áldásaival áraszsza el szeretett hazánkat! *(Hosszasan tartó zajos éljenzés.)*

Dr BALLAGI GÉZA.

AIGNER LAJOS KIADVÁNYAI.

Pest, váci utca 18. Nemzeti szálloda.

- + Az 1867-iki kiegyezés és Bocskay, Illésházy, Bethlen, Rákóczy népszövetségi politikája. Füzve 40 kr.
- Lehet-e reformpárt?** Jelszó: „A mult felett nincs hatalmunk, ennek következményei reánk nézve a fatumót képezik, de ha helyesen használjuk fel a jelent, miénk a jövő.” Második kiadás. Ára 30 kr.
- Haladjunk-e vagy maradjunk?** Nyílt kérdés a magyar néphez. Irta *Nagy György*. Ára 40 kr.
- A magyar kormány nagy vasuti szerződésének bírálata.** Irta *Kőrösi József*. Ára 60 kr.
- A szabadságért.** Képek és jelenetek 1848—49-ből. Akkori följegyzések nyomán közli *Gothard Endre*. Ára füzve 80 kr.
- Vázlatok a magyar emigráció életéből.** Hiteles forrásokra támaszkodva írta *Aldor Imre*. 10 képpel. Ára 1 frt 20 kr.
- Kötte 2 frt.
- + **Castelar Emil beszéde a köztársaság mellett.** Fordította *Szilágyi Emil*. Ára 15 kr.
- Pecovics-világ Magyarországon.** Történeti rajz. Irta *Ormódi Bertalan*. Ára 80 kr.
- Az egyház és a házasság.** Egyháztörténelmi tanulmány, tekintettel a polgári házasságra. Irta egy pap 60 kr.
- + **Oesterreich-Ungarns Neutralität in einem künftigen Kriege.** Besprochen mit Hinblick auf die Arkolay'sche Broschüre, von einem Husaren 80 kr.
- Ungarn in der Realunion.** Von *Julius Schvarcz*. 2 füzet 1 frt 60 kr.
- A magyar mezőgazdaság.** Irta Dr. *Ditz Henrik*. Magyarra fordította Halász Gábor. Ára 4 frt, kötve 4 frt 80 kr.
- Államintézményeink és a kor igényei.** Irta *Schvarcz Gyula*. I. II. füzet. Ára 2 frt 20 kr.
- Az emberi nem művelődési története.** Irta *Torkos László*. Füzve 1 frt, angol vászonkötésben 1 frt 60 kr.
- A socialis kérdésről.** Nemzetgazdasági tanulmányok. Irta *Lugassy Béla*. Ára 1 frt.
- Magyar köztársasági bank.** Irta *Mudrony Pál*. Ára 1 frt.
- Gróf Széchenyi István viszonya az 1848-iki törvényes átalakuláshoz.** Irta *Pöcsi Zombath M.* Ára 60 kr.
- Párisból.** Irta *Asbóth János*. Második kiadás. Ára 80 kr.
- Kerkápoly az új pénzügyminiszter.** Tollrajz. Közli *Carolus*. Ára 1 frt.
- Schvarcz Gyula beszéde és zárbeszéde a választási törvényjavaslat fölött. 1872.** Ára 40 kr.

